

De wereld een vraag

door Brede Kristensen

Naar aanleiding van wat ik twee weken geleden schreef over het lezen van boeken, werd ik aangesproken door een kennis die het niet ermee eens was. 'Boeken zijn echt uit de tijd' hield hij me voor. 'Wees niet verbaasd als over enkele jaren niemand meer een boek leest. We leven niet langer in de Middeleeuwen toen boeken heilig waren, we leven in een digitale wereld.....alles is digitaal geworden, informatie, denkwerk, ontmoeting..... zelfs ons persoonlijke profiel'. Ik hoorde het allemaal aan en begreep dat mijn ideeën over boeken en lezen door hem als achteruitstrevend werden bestempeld.

Toen ik de volgende ochtend Facebook opende, was ik verbaasd dit bericht te lezen:

"Toen Don Quichot de wereld introk, veranderde die wereld voor zijn ogen in een mysterie. Dat is de erfenis van de eerste Europese roman voor de hele daaropvolgende geschiedenis van de roman. De romanschrijver leert de lezer de wereld op te vatten als een vraag." Volgens mij een citaat uit *'Het boek van de lach en de vergetelheid'* (1978), een roman van de Tsjechische schrijver Milan Kundera. Het gesprek de dag ervoor en dit bijna gelijktijdige Facebookbericht ervoer ik als een geval van betekenisvolle synchroniciteit.

Cervantes schreef Don Quichot in 1605. Toen ik zelf op 10-jarige leeftijd een jeugdeditie van Don Quichot las, stortte mijn wereld van ridders en optimistische toekomstverwachting als een kaartenhuis ineen. Het leven kwam me voor als een eenzaam, donker doolhof, met, zo merkte ik later, af en toe wat lichtgevende verrassingen, waarna het doolhof ons weer de duisternis in stuurt. Graag klampen we ons individueel en collectief vast aan allerlei ideologische, religieuze en digitale zekerheden. We hebben een afkeer van willekeur en wisselvalligheid. We willen duidelijkheid : is het ja of nee? We willen weten waar we aan toe zijn. We willen weten hoe een gedicht, een schilderij of een mens te interpreteren. Kundera noemt dat 'het verlangen naar kitsch'. Tegenstrijdigheden worden weggepoetst of genegeerd. Dat vastklampen aan duidelijke zekerheden kan hardnekkige vormen aannemen. De hardnekkigheid kan zelfs leiden tot het

eliminieren van alles en iedereen die onze geliefde zekerheden ondermijnt. Waaronder 'foute' denkbeelden en menselijke 'critici'. Alle zekerheden, ideologieën en dictaturen lopen vast omdat de levende werkelijkheid altijd ontsnapt aan het geweld van onze interpretaties en omdat ze zich geleidelijk aan tegen de mens keren die ze geacht werden te dienen

De roman, zo stelt Kundera, fietst denkend door onze zekerheden heen en zorgt ervoor dat niets meer is zoals het schijnt. Kundera heeft gelijk. Don Quichot staat model voor 'de moderne roman', die korte metten maakt met onze heilige interpretaties van de werkelijkheid en die de waanzinnigheid van het bestaan in vele toonaarden onder woorden brengt. Auteurs zoals Jane Austen met haar roman 'Trots en vooroordeel', Franz Kafka met 'Het proces' of Cola DeBrot met 'Bewolkt bestaan' en zoveel anderen traden in het voetspoor van Cervantes.

Lezen ! adviseerde Kundera. Lezen is de meest effectieve manier om af te rekenen met religieuze, nationalistische, ideologische, of digitale heilige huisjes, die als keurslijven werken waaruit we maar moeizaam ontsnappen. Boeken passen niet in heilige huizen. De kerk verbood het lezen van vele boeken. Dictaturen idem dito. De digitale dictatuur doet op originele wijze eveneens voorkomen alsof het lezen van boeken achteruitstrevend en dus overbodig is.

In zijn onvergetelijke roman '*De ondraaglijke lichtheid van het bestaan*' (1984) worden vier personen en een hond losgerukt uit hun vertrouwde omgeving. Langaam beseffend dat hun bestaan in het teken van vergankelijkheid staat, en dat ieder moment, iedere gebeurtenis in een mum van tijd vervliegt, ontdekken zij de vluchtige lichtheid van het bestaan, in het licht waarvan heilige huisjes belachelijk worden. Van duurzaamheid is geen sprake. Ze beseffen dat de tijd niet ronddraait in een cirkel, maar in een rechte lijn vooruit. Dat is de reden dat mensen niet gelukkig zijn, tenminste zolang het geluk het verlangen is naar herhaling. Stap voor stap leren de hoofdpersonen de ondraaglijke lichtheid van het onzekere bestaan te omarmen, waardoor hun bestaan 'een fontein wordt waarin het heelal neerdaalt als lauwe regen' die mensen weer menselijk maakt. Lezend ervaren we iets van die lauwe regen.

Bron: *Amigoe*, 30 augustus 2024